

NIEUWE HOOP OP VREDE

TAYSIR ABU SAADA
EMANUEL SHAHAF

**Een Palestijns-Joodse
visie voor een
hoopvolle toekomst
in het Midden-Oosten**

De geciteerde bijbelgedeelten gemarkeerd 'HSV' zijn ontleend aan de Herziene Statenvertaling (HSV), © 2010/2016 Stichting HSV. Gebruikt met toestemming. Alle rechten voorbehouden.

De geciteerde bijbelgedeelten gemarkeerd 'NBV' zijn ontleend aan de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV), © 2004/2007 Nederlands Bijbelgenootschap. Alle rechten voorbehouden.

Nieuwe hoop op vrede

Copyright © Nederlandse uitgave: 2025, Uitgeverij Gideon

Auteurs: Tass Saada en Emanuel Shahaf

Omslagontwerp en typografie: Jonathan Reining, Jore ontwerp

Jaar van uitgave: oktober 2025

Uitgave: Gideon, Hoornaar, Nederland

www.gideonboeken.nl

ISBN: 978-90-5999-278-8

NUR: 686, 689, 697

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoerd, opgeslagen in een databank of doorgegeven in welke vorm of op welke wijze dan ook, behalve voor korte citaten in recensies of artikelen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No portion of this book may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, except for brief quotations in critical reviews or articles, without the prior written permission of the publisher.

There is no such thing as a winnable war,
it's a lie we don't believe anymore.

Sting, 'Russians'

‘Dit land moeten jullie onder elkaar, onder de stammen van Israël verdelen. Verdeel het door loting onder elkaar en onder de vreemdelingen die bij jullie wonen en kinderen verwekt hebben. Die gelden als geboren Israëlieten, en net als jullie zullen ook zij bij de stammen van Israël bezit krijgen. Een vreemdeling moeten jullie zijn bezit geven bij de stam waar hij woont, spreekt God, de HEER.’

Ezechiël 47:21-23 (NBV)

INHOUD

Inleiding 9

Deel 1 | Onze eigen verhalen – 17

1. ‘Geen sprake van! Nooit zal ik die Joden liefhebben!’
• *Het verhaal van Tass* 19
2. Op zoek naar identiteit • *Het verhaal van Emanuel* 30
3. Hoe onze wegen elkaar kruisten 39

Deel 2 | De historische wortels van het conflict – 49

4. Palestina: een historisch overzicht 51
5. Geschiedenis van het Israëlisch-Palestijns conflict 63
6. De Palestijnse nationale beweging 88
7. Het zionisme 100

Deel 3 | Vredesvoorstellen – 117

8. De vredesvoorstellen: een historisch overzicht 119
9. De tweestatenoplossing 135

Deel 4 | Een realistisch alternatief: de eenstaat-oplossing – 161

10. De geschiedenis van de eenstaatoplossing 163
11. Het federatieplan: van het verleden naar de toekomst 171

Deel 5 | De uitvoering van het federatieplan: belangrijkste thema's in het conflict – 189

12. Het federatieplan en de politiek 191
13. Het federatieplan en de verdeling van het land 197
14. De federatie: veiligheid en economie 206
15. De federatie en het recht op terugkeer 222

Deel 6 | Weerstand tegen de plannen - 229

16. De Palestijnse weerstand 231

17. De Israëlische weerstand 242

Deel 7 | Een nieuw Israël - 251

18. Bouwen aan een hoopvolle toekomst 253

19. Kiezen voor verzoening 262

► Appendix 1 - 271

De Federatie Beweging: visie en structuur

► Appendix 2 - 278

Gefaseerde uitvoering van het federatiemodel

► Appendix 3 - 282

Overzicht van het federatiebudget (exclusief Gaza)

► Appendix 4 - 288

De PLO

► Appendix 5 - 291

Israël en Hamas

► Appendix 6 - 297

De Onafhankelijkheidsverklaring van Israël

► Appendix 7 - 304

De Bijbel, Israël en het Beloofde Land

Over de auteurs 313

Bibliografie 315

INLEIDING

Het was een rustige lentedag aan de rand van Jericho toen we elkaar voor het eerst ontmoetten in het bescheiden, bijna surrealistische Italiaanse restaurant langs de weg naar Jeruzalem. Het moment zelf was echter allesbehalve ontspannen. Een van ons, Taysir Abu Saada (Tass), een voormalig PLO-scherpschutter en vertrouweling van Yasser Arafat, had decennialang mannen zoals de ander, Emanuel Shahaf (een gepensioneerd Mossadlid) als de vijand gezien. En Emanuel had zich net zo lang ingezet om de krachten waar Tass ooit voor stond, tegen te werken.

Taysir verbrak de stilte als eerste. 'Ik las je voorstel online,' zei hij, zijn stem rustig maar doordringend. 'In het begin dacht ik er nog anders over. Een Palestijns-Israëlische federatie? Gedeelde soevereiniteit? Het klonk als pure fantasie. Maar hoe meer ik erover nadacht, hoe meer ik besepte... misschien is dit wel de enige manier.'

Emanuel, die jaren had besteed aan het verfijnen van het idee, leunde naar voren. Hij had er vaak over geschreven en gesproken, maar kon zich nauwelijks voorstellen dat het zou aanslaan bij iemand aan de andere kant van het conflict – en al helemaal niet bij iemand als Tass.

'Je meent het?' vroeg hij.

'Ik zou hier niet zijn als ik het niet meende,' antwoordde Tass. 'Ik heb mijn leven lang voor onafhankelijkheid gevochten, maar waar heeft het ons gebracht? Misschien hebben we de verkeerde vraag gesteld. Het gaat er niet om wie wint en wie verliest. Het gaat erom een manier te vinden om naast elkaar te leven zonder elkaar te vernietigen.'

De uren daarop praatten we verder. We debatteerden fel, prikten in elkaars aannames en worstelden met harde waarheden. Tegen de tijd dat we klaar waren, was het duidelijk dat we niet zozeer een idee deelden, maar een overtuiging: de toekomst hoeft niet te worden gedictieerd door het verleden.

Dit boek is het resultaat van dat gesprek – en de vele die daarop volgden. Het is een visie voor een gedeelde Palestijns-Israëli-sche toekomst, niet gecreëerd door politici of diplomaten, maar door twee mannen die ooit aan tegenovergestelde zijden van het conflict stonden. We bieden het aan als een sprankje hoop, met de uitdaging én de uitnodiging om samen met ons de weg vooruit te vinden.

Deze visie staat helaas wel haaks op de realiteit waarin we ons bevinden. In de online publicatie *The Times of Israel* kun je het volgende lezen:

Het is verbazingwekkend om te zien hoe een relatief kleine maar vastberaden organisatie als Hamas steeds weer de ruimte vindt om te doen wat het graag doet, en daarmee het militair machtigste land van het Midden-Oosten in de verdediging dwingt. En het is pijnlijk om te zien hoe de Israëlische regering telkens weer op dezelfde manier reageert, en niets bereikt behalve de garantie dat de geschiedenis zich zal blijven herhalen. Omdat Gaza opnieuw 24/7 onder Israëlisch vuur ligt, zal Hamas weer sympathie krijgen voor het lot van de Palestijnen. Dit komt deels door de verwoestingen en de burgerlijke slachtoffers die de Israëlische reactie altijd met zich meebrengt. Ondertussen kan Hamas aan de Palestijnen laten zien dat ze tenminste niet berusten in de situatie, terwijl de Palestijnse Autoriteit zich vooral onderscheidt door lege woorden en inactiviteit.

Je zou denken dat het bovenstaande werd geschreven naar aanleiding van de gebeurtenissen op 7 oktober 2023. Niets is minder waar... Emanuel schreef dit al op 9 juli 2014 in zijn blog voor *The Times of Israel*. De geschiedenis blijft zich herhalen, maar nog nooit zo heftig als nu. Deze keer ging Hamas echt te ver! Netanyahu belooft nu te vechten totdat Hamas volledig vernietigd is, maar dat is een illusie. Gedachtegoed roei je niet uit met bommen en verwoesting. Die bommen voeden juist het conflict in mensen. Opnieuw heeft het Israëlijsche leiderschap geen beter plan en maakt het duidelijk dat het diep vanbinnen geen vrede of een vredesproces wil. Zowel Palestijnen als Joden zullen hiervoor de prijs blijven betalen. Niet alleen de mensen in Gaza of de burgers van Israël rondom Gaza, maar ook Joden wereldwijd, in de vorm van toenemend antisemitisme.

Diep in slaap

7 oktober 2023 had een wake-upcall moeten zijn. Voor Palestijnen én Israëliërs, en voor de buitenwereld. Door de verschrikkelijke aanslagen van Hamas en de daaropvolgende verwoestende Gaza-oorlog staat de Palestijnse kwestie internationaal weer op de agenda. Maar de vaak genoemde tweestatenoplossing, die daaraan voorgoed een einde zou moeten maken, lijkt verder weg dan ooit. Daarover zijn Joden en Palestijnen opvallend eensgezind. Nog maar zo'n 25 procent van beide bevolkingsgroepen ziet die oplossing zitten.^{1, 2} Het is dus hoog tijd om wakker te worden en wakker te blijven, en ons te richten op alternatieven die wél kans van slagen hebben.

Na de coronapandemie maakte de wereld zich vooral druk om de oorlog in Oekraïne en over wat te doen met Poetin. Maar in Israël was er apathie. Men had veel eerder al besloten te

1. Vigers, 2023

2. Vigers, 2024

doen alsof het probleem met de Palestijnen niet bestond. Het was de olifant in de kamer. Met diverse Arabische landen was vrede gesloten, zonder veel gedoe over de Palestijnse kwestie, en met andere Arabische landen zoals Saoedi-Arabië waren onderhandelingen gaande. De Israëlische premier Benjamin Netanyahu durfde zelfs met enige trots te spreken over ‘het vreedzaamste decennium’ in de geschiedenis van de staat Israël. Ja, de Palestijnen bleven bij monde van onder andere president Mahmoud Abbas en Ismail Haniya roepen om een terugkeer naar de onderhandelingsstafel en heropening van de gesprekken, maar wie hoorde hen nog en nam hen nog serieus?

7 oktober 2023 was de dag van de Joodse feesten Simchat Torah en Shemini Atzeret. Een sabbat en exact vijftig jaar na het begin van de Jom Kipoer-oorlog van 1973. Hamas vond het de uitgelezen dag om het Joodse feestje te verstoren, en Israël en de wereld wakker te schudden uit hun diepe slaap. Om 6.30 uur in de ochtend kondigde de organisatie het begin van Operation Al-Aqsa Flood aan. In twintig minuten tijd werden meer dan vijfduizend raketten afgevuurd vanuit de Gazastrook op doelen in Israël. Ook braken drieduizend strijders door de blokkades heen rondom de Gazastrook. Ze vielen nabijgelegen dorpen en militaire bases aan, waarbij 1 139 Israëliërs en buitenlanders werden gedood, waaronder 766 burgers en 373 militairen. 253 Israëliërs en buitenlanders werden gegijzeld. Als motieven voor de aanval noemde Hamas de Israëlische bezetting, de Israëlische blokkade van de Gazastrook, het geweld van de Israëlische kolonisten, de inperking van de bewegingsvrijheid van Palestijnen en de onterechte gevangenschap van duizenden Palestijnen.

Hoe nu verder, na 7 oktober?

De gebeurtenissen op 7 oktober hebben velen niet verrast. Dat het niet goed kon blijven gaan was duidelijk. ‘Goed’ tussen

aanhalingstekens ook, want het ging al niet goed. Misschien zijn mensen verrast door de omvang en efficiëntie van de actie van Hamas, en door Israël's totale onbekwaamheid om die te voorkomen, en om überhaupt goed met Gaza om te gaan. Als je iets tien jaar lang op het vuur laat staan en blijft verhitten, zal het uiteindelijk onherroepelijk tot een ontploffing komen. De onverschilligheid van de wereld ten opzichte van deze kwestie, het gebrek aan Israëlische wil om nog langer serieus op zoek te gaan naar een oplossing, de chronische corruptie van de Palestijnse Autoriteit... iedereen kon zien en begrijpen dat dit geen gezonde situatie was, maar niemand deed iets. Het leek erop dat de Israëlische regering én de Palestijnse Autoriteit dezelfde manier hadden gevonden om met het conflict te leven: gewoon doen alsof het niet bestaat.

Door 7 oktober en de daaropvolgende oorlog in Gaza is dat niet langer een optie.

De grote vraag is nu uiteraard: hoe verder? Welke opties voor vrede zijn er? Vrijwel iedereen komt opnieuw met de tweestatenoplossing op de proppen. En kort na 7 oktober 2023 leek die oplossing even nieuwe belangstelling te genieten. Maar uit onderzoek blijkt dat de steun daarvoor inmiddels op een historisch dieptepunt is aanbeland. In juli 2024 nam het Israëlische parlement zelfs een motie aan waarin werd gesteld dat men geen Palestijnse staat naast Israël wil. Wat dan wel? Daar wordt nog steeds geen antwoord op gegeven. En omdat er geen alternatieven worden geboden, blijft de hele wereld krampachtig vasthouden aan het idee van de tweestatenoplossing. We blijven in cirkels rondrennen.

Daarom zeggen wij aan het begin van dit boek luid en duidelijk: de tweestatenoplossing heeft geen enkele kans van slagen. Er heeft, vanaf 1947 toen het eerste voorstel voor de verdeling van

Palestina werd gepresenteerd, nooit echt een serieus scenario voor op tafel gelegen. Het idee heeft nooit iets opgelost, heeft een oplossing voor het conflict ook niet dichterbij gebracht, en er is nagenoeg niemand die er na 7 oktober en de huidige oorlog nog heil in ziet.

We zullen moeten erkennen dat Joden én Palestijnen *allebei* thuishoren in het land. Er is maar één weg vooruit: de weg van vreedzaam en gebroederlijk samenleven, de weg van gedeelde soevereiniteit. Dit is het pad dat we nu moeten bewandelen: de eenstaatoplossing; één Israëliisch-Palestijnse Federatie. (Gooi het boek nu niet meteen in een hoek, maar lees geduldig verder en geef het in gedachten een serieuze kans!)

Hoop

Als de tweestatenoplossing niet werkt, betekent dat dan dat er geen andere opties zijn? Kan een federatief Israël nog steeds een haalbare droom zijn, ook na de verschrikkingen van 7 oktober? De pijn is diep, zowel in Israël als aan de Palestijnse kant, maar in tijden van crisis kunnen juist nieuwe wegen en oplossingen zichtbaar worden. Europa biedt ons een voorbeeld: zes jaar na de Tweede Wereldoorlog werd het Verdrag van Parijs (het begin van de Europese Unie) getekend, omdat mensen begrepen dat ze niet mochten blijven hangen in het verleden.

De situatie is niet gemakkelijk, en veel jongeren aan beide zijden zoeken elders hun toekomst, maar dat betekent niet dat er geen hoop is. Wij geloven dat er nog steeds een realistisch, hoopvol pad voorwaarts is voor iedereen.

We schrijven dit boek samen, juist als teken van hoop: een voormalig PLO-scherpschutter en een voormalig Mossad-lid die elkaar gevonden hebben in een gedeelde visie. Is het niet zo dat vrede begint bij twee mensen die elkaar hebben bereikt? Deze twee mensen, gezworen vijanden vanuit beide volken,

presenteren hier één gezamenlijk federatieplan. Een plan **van-uit** beide volken, **voor** beide volken. Zoals er zoveel Joden en Arabieren in het land zijn die al jaren uitstekend samenwerken, zo willen wij met dit boek laten zien dat er, ondanks de moeilijke tijden sinds oktober 2023, altijd ruimte is voor hoop.

In ons boek laten we zien dat een gedeelde samenleving mogelijk is en ook hoe dat gerealiseerd zou kunnen worden. Natuurlijk weten we heel goed wat onze geschiedenis is, wat de uitdagingen zijn en waar de wederzijdse pijn ligt. We zijn niet naïef; we beseffen dat er genoeg in ons boek staat dat door de ene of de andere partij als controversieel kan worden ervaren. Maar wij willen eerlijk zijn en oog hebben voor beide kanten van het verhaal.

De plannen die wij beschrijven vragen visionair leiderschap van beide kanten. Wij zien die leiders en influencers momenteel nog niet, maar het zou heel mooi zijn als ons boek een steen in de vijver kan zijn en eraan bijdraagt dat zulke mensen opstaan. We zoeken daarbij bewust steun van de internationale gemeenschap, want we geloven dat met de juiste steun vooruitgang mogelijk is!

Ons boek komt ook met een uitnodiging aan jou als lezer: de uitnodiging om deze visie serieus te nemen en te overwegen als alternatief voor andere voorstellen. Wij nodigen jou uit om mee te doen en zelf deel te worden van de oplossing. Het Joodse volk en het Palestijnse volk kunnen jouw steun goed gebruiken en zullen je eeuwig dankbaar zijn. Achter in dit boek beschrijven we hoe je ons kunt steunen. Alvast hartelijk dank!

Tot slot

De rest van dit boek bestaat uit zeven delen. In deel 1 stellen we onszelf verder voor. In deel 2 delen we de historische wortels

van het huidige conflict. Deel 3 beschrijft de diverse vredesvoorstellen die in het verleden tot dusver zijn gedaan. In deel 4 presenteren we ons realistische alternatief: het federatieplan. In deel 5 gaan we dieper in op wat het federatieplan kan betekenen voor de belangrijkste issues in het Israëliisch-Palestijns conflict. In deel 6 hebben we aandacht voor de weerstanden die er tegen het plan (zouden kunnen) zijn en geven we onze antwoorden daarop. Deel 7 eindigt met een hoopvol perspectief. In de appendices achterin vind je nog meer achtergrondinformatie ten aanzien van diverse deelthema's.

Vrede zij met jullie en met ons allemaal.
(Shalom, Salam Aleikum)

Tass Saada & Emanuel Shahaf, zomer 2025

1 | ‘Geen sprake van! Nooit zal ik die Joden liefhebben!’

Het verhaal van Tass

Het is 2016. Mijn telefoon gaat. Ik kijk naar de display en herken het nummer. Het is mijn vader die belt, vanuit Qatar. Mijn hart slaat over, want mijn vader belt alleen als er iets bijzonders is. In een flits besef ik hoe dankbaar ik ben dat we elkaar weer spreken, na alles wat ik hem heb aangedaan in het verleden. Zoals de keer dat ik zonder iets te zeggen hem en mijn moeder achterliet en me als 16-jarige bij Fatah en Yasser Arafat voegde. Of in de periode erna, toen ik terug in Qatar was en hun het leven zo zuur maakte dat ze me uiteindelijk wel moesten wegsturen. Ik trouwde met een Amerikaanse in plaats van met de nicht waaraan ik was beloofd. En als klap op de vuurpijl werd ik ook nog eens christen. Een grotere schande had ik hem nauwelijks kunnen aandoen. Maar hij heeft me vergeven. En nu belt hij me.

Ik neem op. ‘Ja, pa?’

‘Zoon, ik heb je iets belangrijks te vertellen. Onder vier ogen. En ik weet niet hoelang ik nog te leven heb. Kun je naar Qatar komen?’

Aan zijn stem hoor ik dat hij broos is. Hoe erg hij eraan toe is, weet ik op dat moment niet. Dat zou hij me ook nooit zeggen; dat doen wij Arabieren nu eenmaal niet. Wel begrijp ik meteen dat het echt belangrijk is en geen gewone huis-, tuin- en keukenmededeling.

Ik begin direct voorbereidingen te treffen voor de reis. Ik ben op dat moment in Amerika en zal op zijn minst drie vluchten nodig hebben om in Doha te komen.

2 | Op zoek naar identiteit

Het verhaal van Emanuel

Bijna was ik geboren in Israël. Ik zat nog in de buik van mijn moeder Gerlies toen zij samen met mijn biologische Joodse vader Israël voor de eerste keer bezocht. Maar ze verlieten het land een paar maanden te vroeg.

Ik ben geboren in 1954, in Berlijn, en op de achtste dag na mijn geboorte werd ik besneden, zoals gebruikelijk is voor Joodse jongetjes. Mijn biologische vader heb ik nooit echt gekend, omdat mijn ouders gescheiden zijn toen ik een jaar of drie was. Wilhelm Tichauer, zo heette hij, was een holocaustoverlevende die negen jaar lang in Duitse gevangenissen en kampen had gezeten. Hij overleefde het concentratiekamp Buchenwald, waarschijnlijk omdat hij bij de politieke gevangenen opgesloten zat en niet bij de Joden. Hij verloor zijn eerste vrouw Mitzi en dochter Ursula, die beiden in Auschwitz omkwamen.

Toen ik werd geboren, zat mijn moeder in het proces van bekering tot het jodendom. Ze werd daarbij begeleid door de rabbijn van het Amerikaanse leger in Duitsland. Ze had twee belangrijke redenen om Joods te willen worden: de eerste was haar huwelijk met mijn vader (die er als communist overigens helemaal niet om gaf), de andere dat ze 'genoegdoening wilde doen voor de Duitse misdaden tijdens de Holocaust' en daarom 'zoveel mogelijk Joodse baby's' op de wereld wilde zetten.

Mijn moeder was al op jonge leeftijd door haar vader gewezen op de Jodenvervolging. Tijdens de Kristallnacht maakte haar vader haar wakker, met tranen in zijn ogen. Hij nam haar mee naar de plaatselijke synagoge, die in brand stond. Hij vertelde

3 | Hoe onze wegen elkaar kruisten

Dit boek is het resultaat van een gezamenlijke reis, die begon met een onverwachte ontmoeting tussen twee mannen die aan tegenovergestelde zijden van het conflict stonden. Wij, Tass en Emanuel, hebben beiden onze eigen weg bewandeld om bij dezelfde visie te komen, een visie die we nu delen en waarvoor we ons gezamenlijk inzetten: een gezamenlijke toekomst voor Israëliërs en Palestijnen, gebaseerd op samenwerking en gedeelde verantwoordelijkheid.

Wat is de visie?

De visie die wij voor ogen hebben is simpel, maar krachtig: het opzetten van een federale staat waarin Israëliërs en Palestijnen als gelijken kunnen samenleven. Het gaat niet alleen over vreedzaam samenleven, maar ook over het gezamenlijk dragen van verantwoordelijkheid in een gedeeld politiek systeem. Het draait daarbij niet om de vraag wie sterker is of wie zich moet overgeven, maar om het vinden van een manier om elkaar als volwaardige partners te erkennen, om de pijn die we met ons meedragen te begrijpen en om gezamenlijk een nieuwe toekomst op te bouwen. Het federatieplan biedt een pad dat breekt met de destructieve spiraal van geweld en achterdocht, door ruimte te maken voor samenwerking in plaats van strijd. Het stelt ons in staat om gezamenlijk nieuwe mogelijkheden te verkennen.

4 | Palestina: een historisch overzicht

Hoe geef je een historisch overzicht van een conflict dat zo gevoelig ligt? Hoe zorg je dat dit overzicht zo neutraal en feitelijk mogelijk is? Is dat überhaupt mogelijk? Het zijn vragen waarop het antwoord niet eenvoudig is. Wat wij als auteurs wel kunnen doen, is onze intentie duidelijk maken.

We zijn van mening dat een historisch overzicht essentieel is voor dit boek, en ons doel is om dit zo feitelijk mogelijk te presenteren. Uiteraard moeten we, om het boek niet te zwaar te maken, keuzes maken. Deze keuzes zijn niet bedoeld om politieke standpunten in te nemen, maar om zo realistisch mogelijk weer te geven hoe de situatie wordt beleefd door beide partijen en daarbuiten. Bij de keuze van woorden en namen voor gebieden hebben we rekening gehouden met onze brede doelgroep, en niet met politieke overtuigingen.

Vóór de Romeinse tijd

In dit hoofdstuk gebruiken we de naam Palestina voor het land, omdat het door de geschiedenis heen vaak zo werd aangeduid. Ook gebruiken we de termen 'Before Common Era' (BCE) en 'Common Era' (CE) in plaats van 'voor Christus' of 'na Christus', omdat we dit als neutralere termen beschouwen.

De regio waar Palestina deel van uitmaakt behoort tot de oudste op aarde waar sporen van menselijke bewoning en beschaving zijn teruggevonden. In de bronstijd (3000-800 BCE) vestigden de Kanaänieten onafhankelijke stadstaten in het gebied, die sterk onder invloed stonden van de omringende culturen, met

5 | Geschiedenis van het Israëliisch-Palestijns conflict

Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2 november 1917

Geachte heer Rothschild,

Het is mij een genoegen u, namens de regering van Zijne Majesteit, de volgende verklaring van sympathie voor de Joodse zionistische aspiraties over te brengen, welke is voorgelegd aan en goedgekeurd door het kabinet:

‘Zijne Majesteits Regering staat welwillend tegenover de vestiging in Palestina van een nationaal tehuis voor het Joodse volk, en zal haar beste krachten aanwenden de verwezenlijking van dit doel te bevorderen, waarbij het duidelijk moet zijn dat niets zal worden ondernomen dat de burgerlijke en godsdienstige rechten van niet-Joodse gemeenschappen in Palestina zou kunnen aantasten, of de rechten en de politieke status die Joden genieten in enig ander land.’ Ik zou het zeer op prijs stellen als u deze verklaring ter kennis van de Zionistische Federatie zou willen brengen.

*Arthur Balfour*¹⁰

De Balfour-verklaring en de dubbelhartige rol van de Britten

Als je Palestijnen en Joden vraagt waar het misging in de geschiedenis, is een van de antwoorden die je steevast krijgt:

10. Wikipedia, ‘Balfour-verklaring’, 2025

6 | De Palestijnse nationale beweging

De ontwikkeling van de Palestijnse identiteit en het Palestijns nationalisme

De Palestijnse nationale beweging vóór 1948 werd gekarakteriseerd door een complex samenspel van politieke, sociale en economische factoren, zoals de ondergang van het Ottomaanse Rijk en het Britse kolonialisme enerzijds, en de opkomst van zionistische immigratie anderzijds (de ontwikkeling van het zionisme behandelen we in het volgende hoofdstuk). Deze periode werd gekenmerkt door de strijd van de Palestijnen om hun nationale identiteit en soevereiniteit te behouden te midden van aanzienlijke uitdagingen.

Tijdens de late Ottomaanse periode was het gebied Palestina administratief verdeeld in verschillende districten. Hoewel het deel uitmaakte van het grotere Ottomaanse Rijk, begon er onder de Arabische bevolking een onderscheidende Palestijnse identiteit te ontstaan. Dit opkomende nationale gevoel van identiteit werd beïnvloed door verschillende factoren:

- **Administratieve hervormingen:** De Tanzimat-hervormingen (1839-1876), die gericht waren op de modernisering van het Ottomaanse Rijk, leidden tot een grotere lokale autonomie en versterkten de invloed van lokale notabelen (*ashraf*), die steeds vaker belangrijke rollen gingen vervullen in het bestuur.
- **Economische veranderingen:** Aan het einde van de negentiende eeuw vonden er belangrijke economische ver-

7 | Het zionisme

Wanneer we het hebben over de geschiedenis van het Joods-Palestijnse conflict, zullen beide partijen vaak stellen dat dit conflict feitelijk begon met de opkomst van het zionisme.

Op 1 april 2024 werd in de Nederlandse talkshow Op1 stilgestaan bij een half jaar oorlog in Israël. Zes gasten, zowel van Joodse als Palestijnse afkomst, gingen met elkaar in gesprek over de gebeurtenissen van 7 oktober, de periode die daarop volgde, en wat er moet gebeuren om vrede te bereiken.

Tijdens dit gesprek viel het op dat één van de Palestijnse gasten zei: ‘Wij hebben geen problemen met de Joden of het Joodse volk; we hebben een probleem met zionisten en het zionisme.’

Dit sentiment wordt vaker geuit in Palestijnse kringen.

Wat is het zionisme precies? Wat willen zionisten bereiken? En waarom wordt het zionisme zo sterk gehaat door de Palestijnse Arabieren?

Binnen Israël is er geen eenduidige definitie van het zionisme. Sommigen zouden zeggen dat de eenstaatoplossing het zionisme in zijn puurste vorm vertegenwoordigt, terwijl anderen beweren dat degenen onder ons die die oplossing steunen, het zionisme juist verloochenen.

De oorspronkelijke definitie van zionisme was het realiseren van zelfbeschikking voor het Joodse volk binnen de grenzen van een seculiere staat. Het creëren van een huis, een thuis voor het Joodse volk.

8 | De vredesvoorstellen: een historisch overzicht

Wie de vorige hoofdstukken heeft gelezen, heeft kunnen zien dat de Arabieren en Joden in Palestina eeuwenlang relatief vreedzaam naast elkaar leefden. Dit zal deels te maken hebben gehad met het feit dat de Joodse gemeenschap een kleine minderheid was die zich vooral richtte op haar eigen religieuze leven. Voor de Arabische bevolking speelde mee dat ze in een islamitisch regime onder het Ottomaanse rijk leefden. De problemen begonnen pas toen, door de opkomst van het zionisme, steeds meer Joden naar het land emigreerden en grond gingen opkopen, waardoor de oude balans werd verstoord. Deze Joodse emigratie was het gevolg van Joods nationalisme, het zionisme, maar het wekte tegelijkertijd ook het Palestijns nationalisme aan: het verlangen naar een onafhankelijke Palestijnse staat.

We zagen ook dat er sinds de jaren twintig voor het eerst werd gesproken van een Palestijns volk, wat destijds en sindsdien verwijst naar de Arabische inwoners van Palestina.

Beide volken, Joden en Palestijnen, beschouwen het land als hun thuis. Beide verlangen naar een eigen staat op hetzelfde grondgebied. Voor beide volken betekent het inschikken als dat land gedeeld moet worden met de ander. Doordat het land tijdens de Eerste Wereldoorlog aan beide volken is beloofd, vinden beide volken ook dat ze aanspraak kunnen maken op het land, op basis van belofte en historie.

In het proces om tot een oplossing te komen zijn in de loop van de tijd allerlei vredesonderhandelingen gevoerd en akkoorden gesloten. We verwezen al naar enkele van deze voorstellen in

9 | De tweestatenoplossing

Het is niet moeilijk te begrijpen waarom de wereld vasthoudt aan de tweestatenoplossing. Het is immers vanaf het begin de voorgestelde oplossing voor dit conflict, met als referentie het verdelingsplan van de Verenigde Naties uit 1947. Het klinkt ook logisch: twee volken die allebei in hetzelfde land willen wonen, maar niet samen: dat vraagt om twee staten. Waarom is het dan nog niet gelukt? En welke redenen zijn er om te geloven dat zo'n tweestatenoplossing in de (nabije) toekomst wél zou kunnen werken? Waarom blijft iedereen zich richten op deze oplossing? Is er een realistische reden om daarover optimistisch te zijn?

In dit hoofdstuk gaan we deze vragen onderzoeken. We zullen een aantal punten herhalen die we eerder hebben besproken, maar we plaatsen ze nu binnen de specifieke context van de tweestatenoplossing. Dit hoofdstuk bouwt dus voort op de thema's die we eerder hebben geïntroduceerd, maar legt de nadruk op hoe deze oplossing zich verhoudt tot de huidige situatie en wat de uitdagingen zijn die hiermee gepaard gaan.

Het ontstaan van de tweestatenoplossing

Zoals bekend, werd het eerste voorstel voor de oprichting van zowel een Joodse als een Arabische staat gepresenteerd in het rapport van de Britse Commissie Peel, in 1937. Het plan stelde voor dat het Britse mandaat enkel Jeruzalem en de omliggende gebieden zou omvatten, terwijl het grootste deel van Palestina, inclusief de Negev-woestijn, de Westelijke Jordaanoever en

10 | De geschiedenis van de eenstaatoplossing

Wat bedoelen we met een eenstaatoplossing? In wezen gaat het om één staat voor zowel Joden als Palestijnen, gelegen tussen de Jordaan en de Middellandse Zee. Velen beweren dat door de Israëlische bezetting van de Westelijke Jordaanoever en de controle over Gaza, er feitelijk al sprake is van één staat.

Hoewel de tweestatenoplossing tegenwoordig de dominante term is, is het idee van een eenstaatoplossing niet nieuw. Sterker nog, dit idee werd al serieus overwogen door de oprichters van Israël. In dit hoofdstuk kijken we naar de verschillende modellen voor zo'n eenstaatoplossing en hoe dit idee door de jaren heen is geëvolueerd, zowel in de geschiedenis als in het recente verleden. Hierbij kijken we uiteraard naar hoe het wordt beleefd door zowel Joden als Palestijnen.

De modellen

We beginnen met de verschillende modellen die zijn voorgesteld. De eenstaatoplossing wordt ook wel een binationale staat genoemd; één staat tussen de Jordaan en de Middellandse Zee, waarin twee volkeren (voornamelijk Joden en Palestijnen) samenleven. De vraag is uiteraard hoe zo'n staat eruit zou moeten zien, gezien het feit dat de Israëliërs en Palestijnen in het land een vergelijkbaar aantal mensen vertegenwoordigen. De geopperde modellen zijn:

11 | Het federatieplan: van het verleden naar de toekomst

Stel je een visie voor waarin de Westelijke Jordaanoever deel uitmaakt van Israël, zonder dat er sprake is van bezetting. Een visie voor een staat mét een grondwet en gelijke rechten voor alle inwoners, Joden en Palestijnen. Een visie voor een liberale democratie met een onafhankelijke rechterlijke macht, scheiding van machten en een scheiding tussen godsdienst en staat. Een visie waarin iedereen zich veilig kan voelen, ook al onderschrijft niet iedereen dezelfde principes en voorwaarden. Deze visie vormt de basis van ons federatieplan. Wij geloven dat dit plan de sleutel biedt tot een duurzame oplossing. Het combineert elementen van de verschillende oplossingsmodellen voor één staat die we in het vorige hoofdstuk hebben besproken, maar biedt een beter alternatief: een model dat zowel de realiteit van beide volken weerspiegelt als hun verlangens én de wensen van de internationale gemeenschap.

Het federatieplan is niet nieuw. De oprichters van de staat Israël, zoals David Ben Gurion, Berl Katznelson, Chaim Weizmann en Vladimir Jabotinsky, dachten al aan een federatie, zelfs toen er nog geen Joodse meerderheid in het land was. Dit idee was het alternatieve voorstel toen de VN-commissie UNSCOP het verdelingsplan voorbereidde (waarbij de meerderheid uiteindelijk voor dat plan koos). Het federatieplan is dan ook niet in strijd met de onafhankelijkheidsverklaring van Israël, die al erkende dat Palestijnen in een onafhankelijk Israël zouden wonen. De visie van de oprichters was altijd gericht op een liberale

Zo zou het eruit kunnen zien:

Overzicht van de kantons

(genoemd naar de hoofdsteden)

In het noorden (7 kantons)

1. Safed
2. Karmiel
3. Afula
4. Haifa
5. Isfiya
6. Nazareth
7. Umm al-Fahm

In het westen (6 kantons)

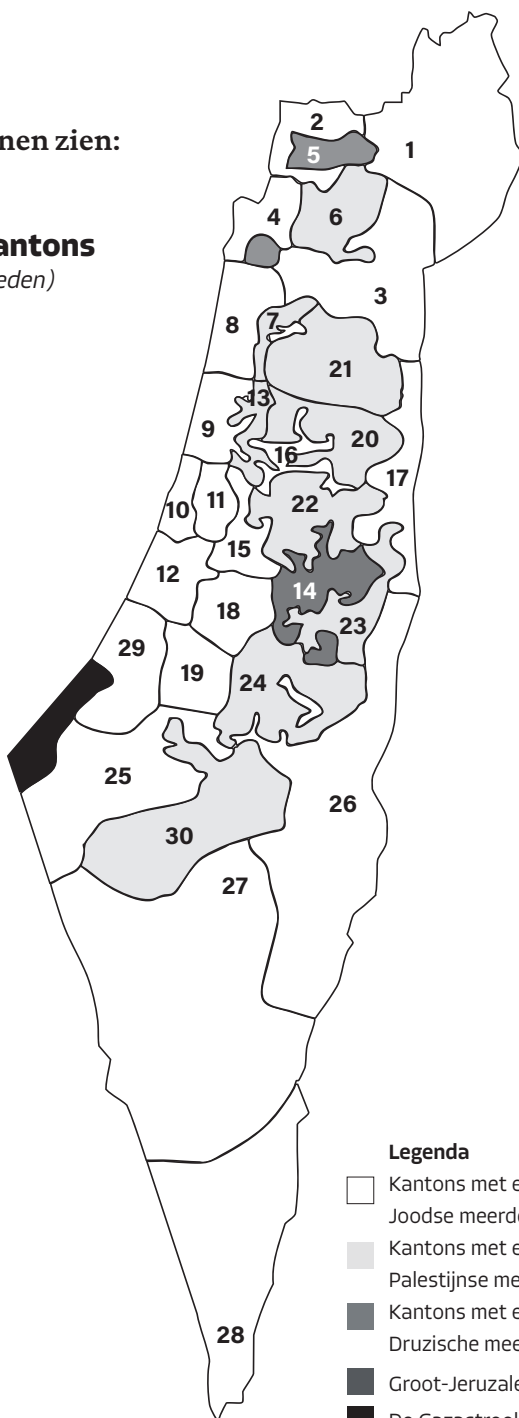
8. Hadera
9. Netanya
10. Tel Aviv
11. Petah Tikva
12. Ashdod
13. Tulkarm

In het oosten (11 kantons)

14. Jeruzalem
15. Modi'in
16. Ariel
17. Ma'ale Efrayim
18. Bet Shemesh
19. Kiryat Gat
20. Nablus
21. Jenin
22. Ramallah
23. Bethlethem
24. Hebron

In het zuiden (6 kantons)

25. Be'er Sheva
26. Dimona
27. Yeruham
28. Eilat
29. Ashkelon
30. Segev Shalom

Legenda

- Kantons met een Joodse meerderheid
- Kantons met een Palestijnse meerderheid
- Kantons met een Druzische meerderheid
- Groot-Jeruzalem
- De Gazastrook

12 | Het federatieplan en de politiek

Als het gaat om de politieke consequenties van de eenstaat-oplossing, dan zijn er uiteraard significante obstakels. In wezen hebben we het hier over het herscheppen van de staat Israël, met een nieuw fundament. Dit is een monumentale taak in veel opzichten.

Voor de Palestijnen is het een ingrijpende stap om het idee van een zelfstandige staat in Palestina op te geven. Dit betekent voor de Palestijnse Autoriteit dat ze hun machtspositie en de bijbehorende voordelen moeten loslaten. Het is dan ook cruciaal dat het Palestijnse volk zelf duidelijk maakt dat het achter deze koers staat. Geld en macht worden niet zomaar opgegeven. Ook voor Israël zijn de consequenties groot. *Eretz Israël* is niet alleen het beloofde land voor de Joden, maar ook voor de Palestijnen, wat een enorme verandering in denken en doen inhoudt. De Palestijnen, die al meer dan honderd jaar als de aartsvijand worden beschouwd, en die sinds de oprichting van Israël de veiligheid van de burgers van die staat hebben bedreigd, zouden nu gelijkwaardige burgerrechten moeten krijgen en mogen meeregeren. Dit roept terecht de vraag op die we vaak krijgen: ‘En jullie denken écht dat dit goed gaat?’

Voordat we dieper ingaan op de veiligheidskwesties die voor de Joden van groot belang zijn, en de andere kritieke vraagstukken voor beide volken, moeten we eerst stilstaan bij hoe de nieuwe politieke realiteit eruit zou kunnen zien. We willen hierbij benadrukken dat we op dit moment geen definitief model presenteren, maar een denkrichting die volgens ons

13 | Het federatieplan en de verdeling van het land

Laten we eerlijk zijn: de ultieme deal die beide volken volledig tevredenstelt, bestaat niet. Als het ideaal is om het hele land voor jezelf te hebben, zonder de ander, dan is dat simpelweg onhaalbaar. Wat wel mogelijk is, is een deal die het meest realistisch en redelijk is binnen de gegeven omstandigheden, en die het ideaal voor beide volken zo dicht mogelijk benadert. Dit vereist keuzes, maar idealistisch als we zijn, geloven we dat 1+1 soms 3 kan zijn; dat er een mooier ideaal bestaat dan wat beide volken jarenlang voor ogen hebben gehad.

Beide volken claimen het hele land en ervaren een diepe verbondenheid met het land. Beide volken kunnen met recht en reden aanspraak maken op de grond. Bij een tweestatenoplossing komt dit sterk gevoelde sentiment niet tot zijn recht, omdat beide volken slechts een deel van het land zouden bezitten, en de scheiding tussen de twee staten een harde grens zou zijn, die de toegang van de ene staat naar de andere zou beperken. Het klinkt zo simpel, de tweestatenoplossing, maar als je alleen al naar de verdeling van het land kijkt, dan is de werkelijkheid te complex voor zo'n oplossing.

Maar met de federatie kunnen we de kwesties rondom identiteit, landverdeling, grondstoffen en economische toegang wél oplossen. In een federale staat waarin alle burgers gelijk zijn, behoort het land als geheel iedereen toe. Iedereen kan vrij reizen, en wonen waar hij of zij wil. Niets is nog een nederzetting, niets is een vluchtelingenkamp, de checkpoints kunnen verdwijnen, de grenzen zijn duidelijk en niemand wordt als

14 | De federatie: veiligheid en economie

In dit hoofdstuk bespreken we de rol van veiligheid en economie binnen het federatieplan, en hoe de federale structuur kan bijdragen aan een vreedzame en stabiele toekomst voor zowel Israëliërs als Palestijnen. We kijken naar de benodigde maatregelen voor het waarborgen van de veiligheid, het voorkomen van extremisme, en het bevorderen van economische vooruitgang. We zullen ook de praktische en financiële aspecten van de transitie naar een federale staat bespreken en hoe deze economische groei en welvaart voor iedereen kan bevorderen, inclusief de integratie van de Palestijnse gebieden in het bredere economische systeem van Israël.

Veiligheid en de basis van vrede

Veiligheid is voor de gewone Israëliërs en Palestijnen misschien wel het allerbelangrijkste onderwerp. Het verlangen om veilig te kunnen wonen, je kinderen op te zien groeien in een land dat je liefhebt en hun een goede toekomst te bieden, is iets wat elk mens ten diepste ervaart. Al 150 jaar lang is die veiligheid geen vanzelfsprekendheid meer in Palestina, voor zowel Joden als Palestijnen. Als beide volken vasthouden aan hun huidige koers of blijven hameren op een tweestatenoplossing, kan het nog eindeloos lang duren voordat ze echte veiligheid zullen ervaren. De veiligheid die een tweestatenoplossing zou bieden, is namelijk een noodoplossing voor beide volken. Het zou betekenen dat twee vijanden een land verdelen. Vanwege de vijandschap zouden de grenzen zwaar

15 | De federatie en het recht op terugkeer

In dit hoofdstuk bespreken we het recht op terugkeer, zowel voor Palestijnen als voor Joden, binnen het kader van een federale structuur in Israël. We zullen ingaan op de definities, de uitdagingen, en de noodzakelijke stapsgewijze benadering voor beide bevolkingsgroepen.

Het Palestijnse recht op terugkeer en de Joodse Wet op de Terugkeer zijn niet alleen juridische en praktische vraagstukken, maar ook emotioneel beladen thema's die vrijwel iedereen in Israël-Palestina en in de respectievelijke diaspora's raken.

Vanuit Joods perspectief wordt het Palestijnse recht op terugkeer vaak gezien als een soort 'nucleaire optie', een instrument dat systematisch is opgebouwd met steun van UNRWA, het VN-agentschap dat in 1949 werd opgericht om de Palestijnse vluchtelingencrisis aan te pakken. Hoewel UNRWA veel noodzakelijke hulp heeft geboden, heeft het ook bijgedragen aan de institutionalisering van de vluchtelingenstatus over meerdere generaties, waarmee de hoop – of dreiging – van terugkeer levend is gehouden. Zo is het recht op terugkeer uitgegroeid tot een krachtig politiek middel, met miljoenen Palestijnse vluchtelingen en hun nazaten die ogenschijnlijk wachten op terugkeer naar Palestina.

Palestijnen op hun beurt bezien de Joodse Wet op de Terugkeer met vergelijkbare bezorgdheid. Zij vrezen dat massale Joodse immigratie hen verder zou kunnen verdringen of het demografische evenwicht in hun nadeel zou kunnen veranderen. Hoewel deze angsten diep geworteld zijn en historisch ver-

16 | De Palestijnse weerstand

Gezien de Arabische en islamitische identiteit zal de Palestijnse weerstand tegen de federatieplannen zowel nationalistisch als religieus van aard zijn, vergelijkbaar met de weerstand die de Palestijnen tegen de staat Israël hebben. In dit hoofdstuk zullen we beide aspecten nader onderzoeken.

De nationalistische weerstand

In het hoofdstuk over het zionisme gaven we al aan dat het Palestijnse nationalisme in wezen een reactie was op het opkomende zionisme. De Arabieren die al generaties lang in het land woonden, zagen hun leefruimte bedreigd door eerst de Joodse immigratie en vervolgens de Balfour-verklaring van de Britten. Dit bracht hen ertoe om op te komen voor hun eigen belangen. Vóór de komst van de Joden en de overheersing van de Britten, leefden zij onder het islamitische Ottomaanse rijk, waarin ze geen directe behoefte aan een eigen staat hadden. Ze woonden op hun land onder een regering die hun de ruimte gaf om zichzelf te zijn. Het bezitten van eigen land en huis was voor hen belangrijker dan het idee van een eigen staat. Voor een Arabier is het bezitten van land dan ook onlosmakelijk verbonden met zijn eer. Het eigenaarschap van land en huis heeft voor hem diepe, persoonlijke betekenis. Dit betekent dat wanneer hij land zou kunnen verkrijgen binnen de federale staat Israël, dat een belangrijke stap voorwaarts zou zijn.

Maar het is belangrijk om ons te realiseren dat de Palestijnse Autoriteit waarschijnlijk veel verzet zal bieden. Zij zullen hun

17 | De Israëlische weerstand

Voor veel Joden is de grootste angst bij het idee van een federatief Israël het verlies van hun identiteit. Dit is echter iets waar we niet bang voor hoeven zijn. De geschiedenis heeft bewezen dat zelfs het grotendeels uitmoorden van het volk niet de identiteit kon vernietigen, niet bij religieuze Joden en niet bij seculiere Joden. Dit toont de kracht van de Joodse identiteit. Wij zijn ervan overtuigd dat vrijwel alle Joden een sterk besef van identiteit hebben.

Wat maakt een Jood een Jood? Hoe zou een Jood zijn identiteit definiëren? Er is geen eenduidig antwoord op deze vraag. Christelijke buitenstaanders en religieuze Joden definiëren de Joodse identiteit vaak aan de hand van de afstamming van Abraham, maar de meeste Joden zijn niet gelovig. Sommigen zullen zeggen dat ze Joods zijn omdat hun moeder Joods is, anderen beschouwen zichzelf als praktiserend Joods: Joods opgevoed, ze gaan naar de synagoge en houden zich aan de 613 geboden. De gemeenschappelijke basis is de Joodse moeder, daarover is men het meestal eens. Maar zodra het over bekering gaat, wordt het ingewikkeld.

De Joden in Israël hebben een bijzonder sterke band met het land, net als de religieuze en seculiere Joden in het buitenland. De uitspraak 'Volgend jaar in Jeruzalem' is er een die velen herkennen als een diep verlangen. Hoewel de Joden vele eeuwen zonder directe fysieke verbinding met het land hebben moeten leven, hebben ze hun identiteit behouden, zelfs onder extreem moeilijke omstandigheden.

18 | Bouwen aan een hoopvolle toekomst

Wie vandaag de dag naar Israël kijkt, kan zich afvragen of we verder weg van een hoopvolle toekomst zijn dan ooit tevoren. De Gaza-oorlog duurt nog altijd voort. Het trauma van 7 oktober 2023 is voor Israël een open wond. De verwoesting in Gaza is ongekend. De haat die wordt gezaaid in Palestijnse harten is dieper dan ooit. Het antisemitisme viert wereldwijd hoogtij. De strijd tussen Israël en Hezbollah kan elk moment opnieuw escaleren. En zowel Iran als NAVO-lidstaat Turkije hebben Israël al gewaarschuwd om beter op zijn tellen te gaan passen.

Vrede tussen Joden en Palestijnen? Een illusie! Een federatie van Joden en Palestijnen? De gedachte alleen al lijkt ondenkbaar... Maar wat op televisie en in de kranten wordt getoond, gebeurt vaak ver van ons bed. In het land zelf zijn er nog steeds verhalen van hoop. Onze vriendschap is daarvan een voorbeeld. Ondanks de pijn van 7 oktober, die ik (Emanuel) als Jood nog altijd voel... ondanks de pijn die ik (Tass) als Palestijn elke dag voel, als ik zie wat er in Gaza, op mijn geboortegrond, gebeurt... ondanks dat blijft onze vriendschap onaangetast. We voelen elkaars pijn, delen samen het verdriet over wat er gebeurt, en koesteren het verlangen dat er een nieuwe dag komt, waarin veel meer Joden en Palestijnen elkaar op deze manier vinden. En die mensen zijn er al, duizenden verspreid over het hele land.

19 | Kiezen voor verzoening

In 2005 reisde Tass voor het eerst terug naar Israël. Hij wilde graag zien waar hij was geboren, dus ging hij naar de grens met de Gazastrook. Daar vroeg hij om toestemming om Gaza binnen te gaan.

‘Heb je je aangemeld?’ vroeg de grenswacht.

Tass antwoordde dat hij zich niet had aangemeld.

De vrouw achter de balie haalde een Israëlische majoor erbij en hij ondervroeg Tass in het Arabisch. ‘Wat kom je doen?’ vroeg hij, terwijl hij zijn paspoort bekeek.

‘Het is simpel,’ zei Tass. ‘Ik ben in Gaza geboren, maar ik ben er nooit meer teruggeweest. Ik zou graag even willen kijken, ik heb hooguit vijf uur nodig.’

‘Ken je er mensen?’ vroeg de majoor.

‘Waarschijnlijk wel, maar niet persoonlijk,’ antwoordde Tass. De majoor belde met de kolonel die verantwoordelijk was voor de grenspost. Nadat de kolonel zijn paspoort had bekeken, zei hij: ‘Kom maar even mee naar mijn kantoor.’

Eenmaal daar aangekomen, vroeg de kolonel: ‘Dus je bent nog nooit in Gaza geweest?’

‘Nee, na mijn geboorte niet meer. Toen ik twee maanden oud was, vertrokken mijn ouders met ons naar Saoedi-Arabië.’

‘Waarom heb je je niet aangemeld?’

‘Omdat ik geen idee had dat ik me moest aanmelden.’

‘Ben je betrokken geweest bij Palestijnse organisaties?’

Tass begreep meteen wat de kolonel bedoelde en antwoordde:

Over de auteurs

Taysir (Tass) Abu Saada

Geboren in 1951 in de Gazastrook, groeide Taysir (Tass) Abu Saada op als Palestijnse vluchteling in Saoedi-Arabië en Qatar. Als jonge man sloot hij zich aan bij de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) en haar belangrijkste factie, Fatah, opgericht door Yasser Arafat. Hij diende als scherpschutter en werd later geselecteerd om Arafat door risicogebieden te rijden, dankzij zijn onverschrokken rijvaardigheid en zijn diepe toewijding aan de zaak. In 1993, toen hij in de Verenigde Staten woonde, kreeg Tass een levensveranderend visioen. Een krachtig licht verscheen aan hem met de woorden: 'Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven. Niemand komt tot de Vader dan door Mij. Ik ben Jezus. Volg Mij.' Deze ontmoeting leidde tot zijn bekering tot het christendom.

Gedreven door een diep verlangen naar verzoening richtte Tass verschillende christelijke NGO's en vredesinitiatieven op, zowel in Gaza als op de Westelijke Jordaanoever. Via deze inspanningen stichtte hij ook scholen in Gaza en Jericho, met als doel een nieuwe generatie Palestijnen op te voeden met vrede – en niet met haat – in hun hart. Hij is de oprichter van **Hope for Ishmael**, **Hope of Peace Foundation**, **Hope for Gaza** en **Seeds of Hope**, allen gewijd aan het bouwen van bruggen van begrip tussen Arabieren en Joden. Tass is tevens auteur van twee boeken: *Arafat was mijn held* en *Een geest van terreur*. Beide boeken bieden een diepgaand inzicht in zijn persoonlijke reis en zijn visie op vrede en verzoening in het Midden-Oosten.

Emanuel Shahaf

Emanuel Shahaf werd geboren in 1954 in Duitsland en emigreerde in 1972 naar Israël, waar hij zowel een bachelor- als masterdiploma in luchtvaarttechniek behaalde aan het Technion – Israel Institute for Technology. Tussen 1979 en 1986 diende hij als stafofficier bij de Israëlische luchtmacht. Na zijn militaire dienst vervolgde hij zijn studie in de Verenigde Staten, waar hij een MBA behaalde aan het Rensselaer Polytechnic Institute in New York. Later werkte hij voor de Mossad, de Israëlische inlichtingendienst, zowel nationaal als internationaal. In 2003 ging hij met pensioen na zijn laatste functie als hoofd van het station in Zuidoost-Azië. Daarna zette hij zich in voor politiek en sociaal activisme, en raakte hij betrokken bij de handel tussen Israël en Indonesië. Hij is voorzitter van de **Federation Movement**, vicevoorzitter van de **Israëliisch-Indonesische Kamer van Koophandel** en vicevoorzitter van het **Israëliisch-Duitse Gesellschaft (IDG)**. In zijn autobiografie *Identity: The Quest for Israel's Future* deelt hij zijn ervaringen en inzichten over de politieke, culturele en religieuze dimensies van Israël.

Emanuel Shahaf (links) en Taysir (Tass) Abu Saada (rechts)